

LETO DNI PO KATASTROFI V LOGU POD MANGARTOM¹

PLAZ, KI JE SPREMENIL GORO

Igor Zlodej

Zgornje Posočje je idilična pokrajina na skrajnem severozahodu Slovenije. Pokrajina, katero večina tako doma kot na tujem pozna po prelestni, bistri Soči in gorah, ki jo obdajajo, pa tudi po prijaznih ljudeh, ki tu živijo odmaknjeni od mestnega vrveža, od velikih centrov, od kulturnih ustanov, od avtocest, kratka od vsega, kar danes spremlja sodobni svet. Vendar vsega tega niti ne pogrešajo, saj živijo v eni najlepših alpskih dolin svoje včasih lepo, umirjeno, včasih pestro in tudi kruto življenje. Pa vendar: na kaj se najprej spomnimo, ko zaslišimo besedo Posočje? Težko je reči, ali na vse prej naštete lepote ali na naravne nesreče, ki spremljajo ta košček naše domovine že kar prepogosto. Po potresu, ki je dodobra spremenil podobo na Krnu in na nekaterih gorah v njegovi okolici, se je leta 2000 zgodil še plaz nad Logom pod Mangartom.

Ptičji pogled na zgornji del plaza (foto: Aleš Horvat)

17. NOVEMBER 2000

Dolgotrajno močno deževje v oktobru in začetku novembra 2000 je povzročilo številne težave v skoraj vsej Evropi. Tudi nam ni prizaneslo. Narava je v Posočju oziroma v dolini Koritnice prvič udarila 15. novembra 2000 okoli 13. ure, ko se je z območja Stožja utrgal ogromen zemeljski plaz, ki je rušil in odnašal s sabo vse, kar je bilo na njegovi poti. Ustavil se je šele na sotočju Mangartskega potoka in Predelice. Med drugim je odnesel tudi most oz. cesto v dolžini 50 metrov in jo v skoraj enaki dolžini z obeh strani zasul z zemljo, gruščem, skalami in drevesi ter za več mesecev prekinil cestno povezavo prek mejnega prelaza Predel. Med prvimi sem bil prisoten na kraju tega razdejavanja. Po obrobju plazu sem se z domačinom iz Loga pod Mangartom povzpel visoko pod Mangartsko planino. Prizor je bil naravnost grozljiv. Ob globoki rani, ki se je zajedala v vznožje Mangarta, so me najbolj zaskrbele ogromne količine vode, ki se je stekala na plazovino predvsem iz Mangartskega potoka, prav ta-

¹ Avtor nas je v spremnem besedilu zaprosil: »V tekstu sem izključno uporabljal ime Mangrt, kot ga imenujejo domačini, zato prosim, da se v taki obliki tudi objavi. Doslej ste me namreč vedno popravljali in pisali Mangart.« Uredništvu je znano, da v Posočju vztrajajo pri uporabi zapisa Mangrt, kljub temu da naj bi bilo knjižno Mangart. Vendar avtorjevi prošnji žal tudi tokrat ne moremo ugoditi, saj se kot osrednje slovensko planinsko glasilo želimo držati uveljavljenih pravil. Z veseljem pa bomo objavili dobro utemeljen polemični članek na to temo, ki bi nam ga poslal avtor ali pa kdo drug od prizadetih.

ko pa je kar v slapovih bruhala iz okoliških grap. Da bi to lahko bilo zelo nevarno za vas spodaj v dolini, sem omenil tudi domačinu, pozneje pa tudi drugim, še pristojnejšim, ki sva jih srečala, ko sva se vrnila na cesto. Sprejeli so določene ukrepe. Pristojne službe so prišle na teren, tudi strokovnjaki, vendar kakšne posebne nevarnosti niso predvideli. Kljub temu so alarmirali ljudi v Logu pod Mangartom in jih opozorili na nevarnost, ki je pretela s pobočij. Domačini so se s strahom ozirali proti gori. Naslednji dan je spet močno deževalo. Že tako razmočena plazovina se je še bolj prepajala z vodo, pa vendar so pristojni, ki so bili na kraju, izjavili, da nove nevarnosti dejansko ni. Predelica je tekla naprej, pretok je bil sicer povečan, mediji so to objavili in ljudje so spet spali v svojih hišah. V vasi in ob plazu so postavili gasilsko stražo.

17. novembra 2000 nekaj po polnoči je v temno jesensko deževno noč v gorah nad Logom pod Mangartom narava udarila drugič. Z vodo namočena in prepojena plazovina je kot blatni tok (strokovnjaki temu pojavu pravijo murasti tok) z vso hitrostjo in s silno rušilno močjo zdrsnila proti dolini. V nekaj minutah je ob silnem trušču, tresenju in grmenju po prej tako lepih, slikovitih, neokrnjenih slapovih in koritih Predelece prihrumela v dolino. Dobesedno odpihnilo je most preko Predelece v Zgornjem Logu in odneslo nekaj hiš, okoliške pa zalilo. Blatni tok se je razlil po vsej dolini. Za vedno je odšlo tudi sedem prebivalcev te idi-

lične, skoraj praviljčne vasi pod ostenji Jerebice, Loške stene, Jalovca in Mangarta. Domačin, ki je bil prvi dan z mano na plazu in je to pozneje tisočkrat prekleto noč, tako kot drugi, dežural pri mostu, je bil čudežno rešen, ko ga je zajel blatni tok.

VZROKI ZA NESREČO

Tako kot je pogosto pri nesrečah, je tudi tukaj prišlo do spleta nesrečnih naključij. Razmišljam in ocenjujem osebno, laično in povsem nestrokovno. Že v oktobru, pozneje pa tudi v novembru je ob stalnem jugozahodnem vetru, za katerega je značilno, da prinaša obilne padavine, padlo nenormalno veliko dežja. Ves čas so bile za to jesensko obdobje tudi nenormalno visoke temperature zraka. Deževalo je vse do vrhov najvišjih gora. Vse to se je dogajalo na območju, za katerega je prej veljalo, da je stabilno, pa očitno ni bilo tako. Stožje je močvirnato, čeprav se sliši čudno in za gore neobičajno. Spodaj, na območju Mangartske planine in nižje, gre za ledeniški nanos oz. moreno, prek katere teče Mangartski potok, kar prav tako predstavlja veliko nestabilnost terena. Prepričan sem, da sta k plazu vsaj delno pripomogla tudi poseg pred okoli tridesetimi leti, ko so zgradili gozdne vlake na tem območju, in asfaltiranje Mangartske ceste, ki je dobesedno zbiralnik meteornih voda in je zaenkrat zaprta, je pa tudi vprašanje, kdaj bo spet normalno prevozna. Kot osnovni vzrok navajam že

Zgornji del plazu (foto: Aleš Horvat)

prej omenjene za ta čas previsoke temperature zraka. Če bi te bile običajne, to pa je okoli 0 stopinj celzija in nižje, bi ob padavinah, ki so se tam takrat pojavljale, padal sneg. Res bi ga zapadlo veliko, po nekih ocenah tudi do okoli treh metrov, vendar pa ne bi povzročil nobene nevarnosti razen morebitnega snežnega plazu, ki se je leta nazaj pri Mlinču sicer redno pojavljal.

Ne želim se spuščati v ocene ter komentirati dejanj in ukrepov geologov, hidrologov, meteorologov, civilne zaščite in drugih pristojnih služb. Nesporno je, da se je zgodila huda naravna nesreča z ogromno materialno škodo, ki se bo odpravljala še več naslednjih let. Prav tako je nesporno, da je umrlo sedem ljudi, povsem brez potrebe. Mogoče bi moral kdo za to celo odgovarjati! Ali pa iz moralnih razlogov takrat celo odstopiti s svojega položaja, pa ni. V vznožju Mangarta je zazevala velika rana, ki je za vse večne čase spremenila in zaznamovala to pokrajino in ljudi. Po načrtih strokovnjakov pa je niti ne nameravajo sanirati, temveč želijo še bolj skaziti podobo z nekakšnimi umetnimi pregradami, kar štiri naj bi zgradili, dve betonski in dve zemeljski. Če bi mi bilo dano odločati, bi postavil le en objekt, ki bi bil hkrati zajetje za HE Lo-

ška Koritnica, most na cesti proti Mangartskemu sedlu in varnostna pregrada, skratka tri muhe na mah. Objekt s tremi funkcijami bi bil seveda veliko cenejši kot pa izdelava posameznih pregrad in vseh drugih objektov, zajetja, mostu. Seveda nisem proti zagotavljanju varnosti ljudi iz Loga pod Mangartom, toda pregrade, če bodo kdaj narejene, bodo predstavljale stalno pretečo nevarnost. Tega se dobro zavedajo ljudje v dolinah, kjer so postavljeni jezovi.

SANACIJA

Kmalu po nesreči se je pričela sanacija v sami vasi, in sicer so očistili cesto, pozneje pa postavili prvi montažni most v Logu pod Mangartom. S tem je bila ponovno vzpostavljena povezava z zaselkom Strmec in z Loško Koritnico. Že čez nekaj dni se je pričela gradnja montažnega mostu pri Mlinču. 17. februarja je po treh mesecih ponovno stekel promet čez mednarodni mejni prehod Predel. Prav tako v tem času so očistili cesto proti Mangartski planini. Na območju plazu so naredili večje število vrtin, da bi ugotovili sestavino tal. Pričeli so se tudi ukrepi za pridobivanje zemljišč in ostale dokumentacije za nadomestne gradnje hiš, ki so bile ob plazu porušene oz. tako poškodovane, da bivanje v njih ni več možno. Strokovnjaki so opravili več raziskav na terenu ter predvideli možne posledice in ukrepe ob morebitnem ponovnem plazu. Večina prebivalstva se je že pred poletjem vrnila v vas, v začasnih domovanjih v Bovcu so ostali le tisti, ki v svojih poškodovanih hišah niso mogli živeti.

Glede na številne ogledе, nekaj poznavanja značilnosti tega gorskega območja in na izkušnje sem popolnoma prepričan, da Logu pod Mangartom ne preti nobena nevarnost več. Znano je povsem preprosto dejstvo, da tak splet okoliščin, kot se je zgodil v novembru 2000, ni več možen vsaj naslednjih tisoč oziroma še več let. Bo planet Zemlja takrat sploh še obstajal? O našem bivanju med temi prelepimi gorami, ki človeka zasvojijo, mu odprejo dušo in srce, ga preizkusijo in preizkušajo, sprejmejo ali zavrnejo, takrat seveda ne bo nobenih sledi več.

Plaz in planinci

Plaz je neusmiljeno spremenil Mangart iz enostavno dostopne gore v resno in dolgo visokogorsko turo. Vrh je bil poleti 2001 precej osamljen. Mangartska cesta med njenim začetkom in Mangartsko planino še vedno ni sanirana. Še več, celo prsto gibanje v območju plazu je uradno še vedno prepovedano. Upajmo, da se bo to do naslednje poletne sezone spremenilo.

Koča na Mangartskem sedlu je bila v sezoni 2001 odprta, vendar izredno malo obiskana.

Na Mangartsko sedlo moramo sedaj peš. Markirana pot je lepo speljana po bližnjicah med ovinki ceste. Do sedla potrebujemo dobre tri ure, potem pa še dobro uro do vrha po slovenski ali italijanski poti.

Druga možnost vzpona na Mangart je z italijanske strani po markirani poti **mimo bivaka Nogara** ali pa zahodneje **čez škrbino Čez jezik**.

Nepoškodovana je tudi dolga in naporna pot iz Koritniške planine čez Mali Koritniški Mangart.